

NOVICE

kmetijskih, rokodelnih in narodskih reči.

Na svitlobo dane od krajske kmetijske družbe.

Odgovorni vrednik *Dr. Janez Bleiweis.*

Tečaj VII.

V sredo 29. veliciga serpana (avgusta) 1849.

List 35.

Skušnje

zastran tečnosti sirove in suhe turšične slame v primeri z ovseno in grašično slamo, s senam in répo pri molznih kravah.

De bi se natanjko zvedilo kolikšnin je pridelk turšične slame za sirovo klajo sploh proti ovseni ali grašični klaji, je bila pretečeno léto ena njiva od 842 štirjaških sežnjev za tó odločena.

Pred setvijo je bila cela njiva srednje pognojena, in ena polovica, to je 421 □ sežnjev, je bila 19. dan maliga serpana z ovsam in grašico, druga pa s turšico, obsejana.

Oves in grašica sta se po navadi, to je po širokim sejala; turšica pa podolgama v verstah in sicer takó, de je bila versta od verste le en čevelj narazen, in v verstah je prišlo zerno od zerna po 3 do 4 palce saksebi. Po tem pa, ko je turšica en čevelj visoka odrasla, se je okopala.

9. kimovca, tedej čez 7 tednov, je bila po enih krajih že 5 do 6 čevljev visoka, torej se je ta dan že za srovo klajo žeti pričela.

18. kimovca je bila polovice turšice požeta, tehtala je sirova 5258 funtov, sušila se je pa na rantah. Čez 4 tedne je bila popolnoma suha, skup zložena in pod streho spravljena, ter je 1262 funtov vagala. Iz tega se vidi, de da 100 funtov sirove turšične slame (koruznice) 24 funtov suhe.

Druga polovica, ki ni bila 18. dan kimovca požeta se je pa vsaki dan do 6. kozoperska kosila, in je tudi sirova 5296 funt. in pol vagala. Torej je bilo obojne sirove klaje skupej 10554 funtov, suhe pa bi bilo 2533 funtov, če bi bili vso posušili.

En oral bi dal po tém takim takó obdelane in z enacim sémenam obsejane njive 382,91 funtov sirove, 91,90 funtov pa suhe turšične klaje.

Oves in grašica sta práv spešno rasla in okoli srede kimovca, ko sta rasti pojenjala, sta se kositi in sušiti jela. Suhe klaje sta dala 800 funtov. Iz tega se vidi, de je bil pridelk turšice v primeri ovsa in grašice na enaki njivi kakor 3 do 1, to se pravi: turšice se je 3krat več pridelalo, kakor ovsa in grašice.

Tega veliciga razločka obojne klaje in koristi mende naši kmetovavci še ne poznajo, sicer bi se gotovo tudi turšične setve bolj krepko, kakor ovsene in grašične poprijeli, posebno pa ondi, kjer je hlevna reja vpejlana, in živino s srovo klajo kermijo. Kaj družiga bi bilo, če bi mislil kdo imenovano klajo suho porabiti, zakaj v mokri jeseni se ne da turšična slama, posebno pa soknate stebila, takó lahko posušiti, kakor ovsena in grašična.

De bodo pa naši kmetovavci zvedili, kakšno ceno ima turšična slama, naj se sirova ali suha živini pokla-

da, od sená ali otáve, se bodo kmali iz tega sami prepričali, namreč: dve kravi dobivate več časa dan za dan sirove turšične piče, ktera se je vsaki dan natanjko zvagala, in tudi nju mléko zmerilo. Pred skušnjo s turšično slamo, se jima je pokladala pa le trava, zelnato in pesno perje i. t. d. in sicer toliko, kolikor ste pojedli zamogle. In pri turšični piči se je od obéh o vsaki molži po 11 bokalov mléka namolzlo.

Potem dobivate 28 dní zaporedama le sirove turšične slame, ktere ste v tém času 5296 in pol funtov pojedle, in takó pride vsaki dan 94 in pol funtov na eno.

Po tem se jima je 22 dní zaporedama suhe turšične slame pokladalo, od ktere je je vsaka na dan 26,86 funtov pojedla.

In akoravno je bil čas dobre molže takrat že pretekkel, ste vender le dajale pri sirovi klaji še zmirej o vsaki molži po 11 bokalov mléka.

Potem pa, ko ste suhe turšične slame dobivale, ste perve dni tudi po 11 bokalov mléka dajale, kmalo poté pa po menj in sicer zadnje 3 dni le po 9 ali še clo po 8 bokalov in 3 maslice mléka.

Iz tega se vidi, de je 26,86 funt. suhe turšične piče enako 94,5 funt. sirove; 94,5 funt. sirove dajo (po 24 od 100) 22,68 funtov suhe.

Kér je tedej 26,86 funt. suhe turšične slame ravno toliko izdalo, kakor 94,5 funtov sirove, se iz tega vidi, de se je vsušil 18,4 funt. od 100, to je skorej 5ti dél.

Precej po suhi turšični klaji dobivate kravi pa tudi suhe ovsene in grašične slame celih 18 dní, vsaka je požrè na dan 17,68 funt. Tukej se pa mora opomniti, de je kravi sperviga niste radi jedle, dokler ju ni k temu glad primoral, ako je bila ravno lepa in v pravim času pokošena in posušena. Sladka turšična klaja ju je kočljivi storila.

Pri ti klaji ste imele perve dní po 8 bok. mléka o vsaki molži, potem po 8 in pol bok., poslednje 4 dni pa le po 7 bok. in pol.

(Konec sledi.)

Jurče razlaga svojimu stricu
cesarski patent od 4. sušca zastran desetine, tlake in družih dáвшin.

Deseto pismo.

Ljubi stric!

16. 17. in 18. paragraf našiga patenta se takó med sabo vežejo, de je nar bolje, jih skupej in ob enim razložiti. Vse, kar ti trije paragrafi ukažejo, bomo lahko zastopili, če to v spomin vzamemo, kar rajtinga §. 9. kaže, ktero sim Vam v šestim pismu razložil. Po tisti rajtingi znese desetina za en oral (joh) 1 gold. 20¹/₁₀ krajc. (berite še enkrat 9. §. v šestim pismu). Kakor 16. paragraf ces. patenta pové, ni grajšina

NOVICE

kmetijskih, rokodelnih in narodskih reči.

Na svetlobo dane od krajske kmetijske družbe.

Odgovorni vrednik *Dr. Janez Bleiweis.*

Tečaj VII.

V sredo 5. kimovca (septembra) 1849.

List 36.

Gosence pokončajte!

Strašno veliko gosenc se kaže ravno zdej po več krajih na sadnih drevesih. V belo pajčevno zavite gnjezda se vidijo že od dalječ — in če pajčevno pregledaš, boš vidil, kakó vse mergolí polno živih gosenc!

Kmetovavci! ne bodite léni, pokončajte hudiga sovražnika dreves. Ukažite svojim otrokam: naj se čez drevesa spravijo, véje z gosenco pajčevno odlomijo, z nožem ali, če so višji, z vertnimi škarjami odrežejo, vso zalego potem do mertviga potéptajo ali pa v oginj veržejo.

Kmetovavci, storíte pa to vsi zaporedama! Če v kaki soseski 50 gospodarjev to stori — eden pa ne, je že napčno in škodje drugim.

Učenci (studentje)! ki ste pri svojih starših doma, prevzemíte posebno tudi vi to skerb, ako vam je ljubši, de boste vi jabelka in hruške jedli, kakor pa gosence. Delajte sami in opominovajte svoje sosede!

Skušnje

zastran tečnosti sirove in suhe turšične slame v primeri z ovseno in grašično slamo, s senam in répo pri molznih kravah.

(Konec.)

Po skušnji ovsene in grašične slame pride pa otáva ali sladka merva (otava) na versto. Obé kravi ste dobivale celih 8 dni le zgol sladkiga sená, od kteriga je vsaka krava vsaki dan po 25 funtov pokermila.

Od te piče ste dajale obé perva dva dni po 7 bokalov in pol mléka, druge dni pa po 7 bokalov in tri maslice. Zadnji dan pa le 7 bokalov.

Po senenini skušnji se napravi pa skušnja z repo in otávo skupej. Od té klaje požrè vsaka krava v prvih 5 dnéh vsaki dan po 12 funtov in pol otáve, in po 35 funtov repe; kér se je pa vidilo, de bi kravi, ki ste zadnje ostanjke pokermile, še radi jedle, se jima je dajalo potem vsaki po 12 funtov in pol otáve, repe pa po 37 funtov na dan.

Perva dva dni imate obédve skupej na dan po 8 bokalov mléka in pol, tri naslednje dni pa le po 8 bokalov.

6. dan pa, ko ste namreč več repe dobile, ste dale vsaki dan po 8 bokalov mléka in pol; 7. dan pa celó 8 bokalov in 3 maslice, in po toliko ste ga dajale vse-skozi dan za dan celih 16 dni.

Iz téh skušinj se vidi, de je

94 funtov sirove turšične slame enako

		narmenj 25 funt. sená
27	„ suhe turšične slame	25 „ „
35	„ repe	12 „ „

ali pa

378 funt. sirove turšične slame je enako = 100 funt. sená
107¹/₂ „ suhe turšične slame „ „ = 100 „ „
280 „ repe . . . . . „ „ = 100 „ „

Tukej se mora pa opomniti, de da 27 funtov suhe turšične slame (ktera je enaka 94 funt. sirovi) več tečnosti, kakor 25 funtov sená (otáve); zakaj kravi, ko ste turšično slamo kermile, ste imele narmenj po 8 bokalov in tri maslice mléka, pri otávi pa narveč po 8 bokalov.

Skušnja s suho ovseno in ogeršično slamo se tedej ni poterdila, zató kér jo krave nerade jedó, in tudi zató, kér imajo krave v resnici, kader te baže klajo kermijo, menj mléka kakor pred in potlej.

Anton vitez Moro.

(Iz časopisa koroške kmet. družbe.)

Jurče razlaga svojimu stricu
cesarski patent od 4. sušca zastran desetíne, tlake in družih dávsin.

Enajsto pismo.

Ljubi stric!

V 19. paragrafu je izgovorjeno, de za take davšine, ktere izvirajo iz emfitevtskih ali posebnih pogódb ali kontraktov, ki sta jih grajšina in podložni kmet posebej med sabo sklenila, ne prevzame dežela nobeniga odškodovanja, ampak podložni kmet mora sam obé tretjini (dva dritelca) odrajtati. Takó je tudi pri duhovskih poročilih (štiftingah). Če je, postavim, kak kmet eno sv. mašo za večne čase štiftal in plačilo za njo na svojo njivo vtabuliral, de naj se vsako léto ali v desetini ali v denarjih odrajtuje, takó se njiva le po tem desetíne ali druge davšine sprostí ali s fraja, de kmet sam obé dve tretjini odškodovanske tarife plača; dežela ne prevzame v tacih posebnih pogodbah nobeniga plačila.

Ta postava samó takrat ne veljá, ako létni znesik, ki se ima po 17. paragrafu za odškodovanje plačati, ali sam po sebi ali pa skupej s plačilam, ktero se ima po 18. paragrafu za gruntne dolžnosti odrajtati, 40 od 100 čistiga gruntnega dohodka preséže. — Ta postava spet očitno kaže, de ta patent posebno skerb ima za prid podložniga kmeta.

En izgled bo to res še bolj razjasnil; poslušajte me tedaj!

Vi imate, postavimo, s svojo grajšino kakšno posebno pogodbo ali posebin kontrakt, po kterim ji morate vsako léto gotovo méro žita, kakšno tlako ali desetíno odrajtovati. Vse gruntne davšine skupej, ki jih imate po tem grajšini odrajtovati za svoje posestvo in za svoje grunte, znesó, postavim, na léto 30 goldinarjev, — po tem takim bi Vi imeli po postavi 2 tretjini od 30 gold., to je, 20 goldinarjev plačati. Tode — kér Vaše davkino pismo (Steuerbogen) skaže, de po katastru